

Generation After. Showcase 6 (2022)

6. ročník divadelného festivalu, organizovaný Novým divadlom (Nowy Teatr) vo Varšave, prebiehal počas troch dní (1. – 3. 9. 2022), pričom sa niesol v znamení prezentácie divadelných inscenácií a performančných produkcií usilujúcich sa hľadať odpovede na otázky: Kde to momentálne žijeme? Ako vidíme ostatných? Akým smerom sa uberá naša mentálna mapa a ako sa mení geografická identita regiónu? Keďže – ako ukázali jednotlivé inscenačné projekty festivalu – regionálna integrácia ide v svojich predpokladoch evolučnou cestou a zainteresovaným účastníkom poskytuje čas na postupné prehlbovanie doterajšej „cudzej“ kultúry. Dôležitou úlohou, ktorá stála pred jeho účastníkmi, bolo spoločné koexistovanie vo svete, zdieľanie vedomostí a skúseností.

V tomto ročníku organizátori rozšírili spektrum umelcov a tvorcov pozvaných na festival a rozhodli sa aj prostredníctvom performančných projektov načrtnúť štyri podmienky geografie novej Európy: integrujúcu suverenitu, nový príbeh o strednej Európe, sociálnu dôveru a vytváranie konvergujúcich infraštruktúr. Umelec tak podnikli „revíziu“ starých rozčlenení a „starých médií“, pertraktovali najmä posledné udalosti v stredoeurópskom priestore (no nielen), diagnostikujú, k akým zmenám došlo v našom vnímaní spoločenského a kultúrneho života. Tieto tematické okruhy sa odrazili v prezentácii šestnástich hlavných i sprievodných podujatí varšavského festivalu.

Za zmienku a pre možnosti účinkovania v programovej ponuke na medzinárodnom festivale Divadelná Nitra v roku 2023 stoja z môjho pohľadu tieto umelecké produkcie:

Výrazne spoločensko-politicky angažovaná dokumentárna inscenácia *Zodpovedność* (*Responsibility*) v réžii známeho tvorca poľského divadla Michala Zadaru odhaľujúca prebiehajúcu humanitárnu krízu na poľsko-bieloruských hraniciach. Vznikla v tvorivom laboratóriu Centrala v kooperácii s ďalšími inštitúciami a predstaviteľmi akademickej, právnej a divadelnej obce.¹ Spomínaný režisér je známy svojím invenčným prístupom k dramatickej látke, či už v podobe klasickej drámy alebo autorského projektu s dominanciou scénografického a hudobného segmentu. V prípade *Zodpovedności* sa vzdáva všetkých formálnych umeleckých prostriedkov a zjednodušuje výrazové prostriedky na minimum (traja

¹ Centrala je nezávislé združenie inscenujúce atypické a inovatívne umelecké projekty. Na projekte *Odpowiedzialność* spolupracovali tiež Helsinská nadácia pre ľudské práva, Laboratórium mierových aktivít – Salam Lab a Teatr Powszechny im. Zygmunta Hübnera vo Varšave.

vyvíkajúci herci, počítače, projekčné plátno a jedna knižná ústava) v prospech toho, čo má zaznieť – slovo a fakty. V centre javiska obžaloby stojí iba jasne artikulovaná *zodpovednosť*, ktorej koreň slova tvorí podstatu inscenácie: aké sú odpovede poľskej vlády na nedodržovanie ratifikovaného medzinárodného práva a poľskej ústavy? Na poľsko-bieloruskej hranici však dochádza k patovej situácii: poľská strana neprijíma ľudí na úteku a tí ostávajú ponechaní svojmu osudu v ponižujúcich a neľudských podmienkach. Zadara neukazuje prstom do vetra, vyslovuje mená zodpovedných, vrátane Mariusza Kamińskiego, poľského ministra vnútra, člena strany Právo a spravodlivosť, ktorý je zároveň jedným z tých, čo sa podpísali pod zavedenie výnimočného stavu v pohraničnej oblasti s Bieloruskom legitimizujúceho mnohé sporné postupy. Koláž tejto *národnej hanby* dopĺňajú autentické príbehy detí a dospelých utekajúcich pred hrôzami vojny. Dôležitou súčasťou inscenácie je porovnanie s postojom poľskej vlády k odídencom z Ukrajiny, z ktorého vyvstáva ďalšia otázka – prečo sú v Poľsku niektorí utečenci vítaní a iní zomierajú lovení v pohraničných lesoch?

Paweł Sakowicz v svojej štyridaťminútovej tanečno-performančnej produkcii *Amando*, realizovanej vo foyeri Národného múzea vo Varšave ako dielo site specific, buduje a rozpúšťa význam gesta, tanec striedavo štylizuje a súčasne programovo zbavuje štýlu. Využíva tiež pantomímu, ktorá gestom sprostredkúva jej významové línie (povedzme – šikovný mím zdvihne imaginárny pohár tak, že má percipient dojem držania ho v ruke), ako aj postmoderný tanec, ktorý síce hovorí „nie“ o štýle a mágii, ale definuje zároveň dvíhanie toho istého pohára ako tanec. Hudobno-zvukový podklad tejto produkcie, komponovaný Justynou Stasiowskou, naznačuje, že zdvihnutie pomyselného pohára už reprezentuje iné ráno, iný večer, iný chronotop a je stále „inakvejšie“ práve vtedy, keď sa nik nedíva.

Výrazový register interpretačného divadla či výrazové prostriedky divadla inscenácie sa naplno prejavili vo varšavskom Divadle Rozmanitosti (Teatr Rozmaitości), kde sa odohrala poľská predpremiéra drámy *Tom à la ferme* kanadského dramatika Michela Marca Boucharda pod názvom *Tom na farme* v réžii jedného z významných mladých divadelných tvorcov Wojteka Rodaka. „Gayovia sa naučia klamať skôr, ako sa naučia milovať.“ Protagonista hry sa dozvie, že na tomto tvrdení je veľa pravdy. Tom – mladý chalan z veľkomesta – odchádza do vlasti svojej tragicky zosnulej partnerky na pohreb. Táto nečakaná návšteva sa premení na príležitosť stretnúť rodinu jeho milenca – ľudí, ktorí o Tomovej existencii ani netušili. Vo svete, kde je mier dôležitejší ako pravda a synonymá sú zvláštnym typom klamstva, sa hranice medzi túžbou a smútkom, krutosťou a nehou, pravdou a fikciou stierajú. Pohreb a

Tomov predĺžený pobyt v krajine sa stávajú katalyzátormi násilných až brutálnych udalostí, ktoré nútia postavy hry čeliť vlastnému pokrytectvu. Tajomstvo z minulosti sa opäť uzavrie a rozhodne o Tomovom osude – ako v gréckej tragédii. Tvorcovia inscenácie prevzatím tejto temnej, napínavej drámy chceli neintervenčným spôsobom upozorniť na útrapy, ktorým čelia neheteronormatívni jedinci vyrastajúci v tomto priestore.

Avantgarda ako vzdelávací projekt – to je koncept, ku ktorému sa na pozvanie projektu Plac Defilad vrátili speváčka a performerka Barbara Kinga Majewska a tanečnica a choreografka Ramona Nagabczyńska. Bol to ich ďalší spoločný projekt po ich nedávnom, vrelo prijatom tanečno-pohybovom predstavení *Silenzio!* Východiskovým bodom pre predstavenie, ktoré sa konalo v pôsobivej scenérii zriedkavo navštevovaných miestností Paláca kultúry a vedy, je detská pieseň *Le jeu de massacre* (tiež titul inscenácie), ktorú zložil Jaques-Dalcroze pre zbierku *Chansons d'Action* v roku 1919. Samotná inscenácia i tradícia eurytmiky prechádza tvrdou skúškou. Majewska a Nagabczyńska pri spomienke na svoje školské skúsenosti s eurytmikou reinterpretovali dielo. Pieseň vychádza z rámca stanoveného švajčiarskym pedagógom a číta sa cez optiku sviežejších, menej obmedzujúcich stratégií, ktoré obaja umelci (Adolph Appia a Jaques Dalcroze) rozvíjali vo vlastnej tvorbe.

Autori divadelného scenára *Nemorálnych príbehov (Immoral stories)* Weronika Murek a Jakub Skrzywanek sa zasa inšpirovali filmami Waleriana Borowczyka, prepisom súdneho sporu Kalifornia vs. Roman Raymond Polański z marca 1997 a dokumentmi o novodobých fetišoch. Hra je modernou zmluvou pozostávajúcou z troch autonómnych častí, ktorá nastoľuje otázku, či je dnes sexualita priestorom slobody alebo zotročenia. Predstavuje príbeh, v ktorom svet začína odznova, kde nie je miesto pre násilie a ubližovanie. Každý človek je sám za seba, aj čo sa týka fyzického potešenia, alebo možno najmä, keď ide oň.

Jeden z najzaujímavejších európskych režisérov, švédsky umelec Markus Öhrn má ďaleko od konvencie tradičného repertoárového divadla. V inscenácii *Tri epizódy z rodinného života (Three episodes of family life)*, v spolupráci s hercami z Nowego Teatru v troch bizarných epizódach blízkych erotickej klauniáde, vytvorených pre spomínané divadlo, zaviedol divákov do temných zákutí patriarchálnej rodiny. Je preň signifikantné, že vo svojich inscenáciách vo veľkej miere využíva videotechniku, neraz počas väčšiny príbehu bez toho, aby divákovi umožnil priamy prístup k živému hercovi, čo potvrdila aj táto inscenácia. Útržky textu sa stali pre neho len komentárom pre radikálne kreované umelecké scénické situácie s tonalitou blízkou tiež absurdnej groteske.

Inscenácia *Miništranti (Altar boys)*, v interpretácii študentov herectva krakovskej Akadémie divadelných umení (Akademia Sztuk Teatralnych im. S. Wyspiańskiego), zarezonovala na festivale ako záverečné úderné performančno-scénické číslo. Je minimalistickým pokusom zachytenia stavu oltárnika: mužskosť a mladosť fungujúce spolu v zdanlivo strnulej štruktúre správania sa oltárnych chlapcov. Kontinuita činností, ktoré vykonávajú, sa stáva laboratóriom. Izolovaní, oltárni chlapci vykonávajú to, čo sa od nich očakáva – službu božiu. Bez toho, aby prekračovali štruktúru bohoslužieb vytvárajú inú perspektívu pre všetkých, ktorí sa zúčastňujú tohto laboratória a nanovo rozprávajú zabehnutý príbeh. Pri práci nad *Miništrantami* tvorcovia scénickej kreácie použili metódu kolektívnej tvorby i biografie, kde každý, kto zdieľa skúsenosť tvorcu, aktivoval svoje fyzické spomienky, aby vytvorili koherentný priestor pre mimetiku a autobiografiu.

Organizátori divadelného festivalu **Generation After. Showcase 6** spolu s umeleckými tvorcami a interpretmi počas prvého septembrového víkendu predstavili heterogénnemu publiku, predstaviteľom a programátorom najvýznamnejších festivalov a divadelných inštitúcií z Európy, Ázie a Ameriky, najnovšie fenomény poľskej divadelnej a performančnej scény prekračujúce nielen geografické hranice, ale i tie umelecko-genologické rezonujúce vďaka univerzálnosti témy i jej osobitými interpretačnými diskurzmi.

Miron Pukan